

Bouwsteen ten behoeve van de VHR-opgave

Soorten van de Vogelrichtlijn¹ voor zover betrokken bij de instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000-gebieden

A292 Snor² *Locustella luscinioides*, broedvogel (*Versie oktober 2024*)

Deze bouwsteen richt zich op de Snor in de hoedanigheid van broedvogel. De Snor, die zijn naam te danken heeft aan het sprinkhaanachtige gesnor, is een bewoner van de grotere moerasgebieden. De voorkeur gaat uit naar uitgebreide natte rietvelden waarbij een duidelijke 'kniklaag' aanwezig is van oudere rietstengels en andere vegetatie waarin de vogel foerageert en zijn nest maakt. Daarmee is er ook een duidelijke voorkeur voor oudere (dus niet gemaaide) rietvelden. De soort trekt 's winters weg naar tropisch Afrika. Neerslag in de overwinteringsgebieden is van groot belang en er is een duidelijke positieve relatie. Droge winters in de Sahel worden gevolgd door minder grote aantallen broedvogels in ons land als gevolg van een verminderde overleving. In Nederland broedt minder dan 1% van de geschatte Europese broedpopulatie (exclusief Europees Rusland).

I. Samenvatting

Landelijk doel³

Vigerend landelijk doel (zie doelendocument, ministerie van LNV 2006) <i>Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel van een populatie van ten minste 5 sleutelpopulaties van 100-400 paren met in totaal ten minste 2.000 paren.</i>	2.000 paren
Voorstel nieuw landelijk doel voor 2050 <i>Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor herstel van een populatie van 3.500 paren, waarmee een gunstige Staat van Instandhouding wordt gerealiseerd.</i>	3.500 paren
Gunstige Referentiewaarde Populatie <i>Omvang populatie behorende bij de toestand waarin een populatie in ons land in een ecologisch 'gezonde' situatie verkeert (zie Vogel et al. 2021).</i>	3.500 paren
Huidige populatieomvang <i>Gemiddeld aantal broedparen in de periode 2015-2020.</i>	2.800 paren

Voorstel voor regionale opgave

Het huidig aantal broedparen per regio (provincies en rijkswateren) en de regionale opgaves voor 2050 zijn in tabel 1 weergegeven. Voor de provincies is dit exclusief het aandeel rijkswateren. In deze bouwsteen zijn de rijkswateren gedefinieerd als het voortouwgebied⁴ van Rijkswaterstaat (RWS). Het voorgestelde landelijke doel voor 2050 vormt het uitgangspunt voor de regionale opgaves. Omdat er een aanvullende landelijke opgave is (voorstel landelijk doel voor 2050 bedraagt 3.500 broedparen terwijl in de actuele situatie (2015-2020) ca. 2.800 paren aanwezig zijn), is er ook een regionale opgave om een gunstig populatieniveau te bereiken. De opgave wordt bij de Snor verdeeld naar rato van het aandeel van de regio in de landelijke populatie. De grootste opgaves voor herstel liggen logischerwijs in de regio's met de hoogste aantallen (Friesland, Overijssel, de rijkswateren, Noord-Holland en Flevoland). Er is vanuit de trendinformatie geen reden om te differentiëren in de groeidoelstellingen. De doelen worden gehaald als de jaarlijkse recente groei (5,1% doorzet). Voor de kleinere populaties zijn geen groeidoelstellingen opgevoerd.

¹ Richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand (PB 2010, L 20), zoals laatstelijk gewijzigd bij verordening (EU) nr. 2019/1010 van het Europees Parlement en de Raad van 5 juni 2019 (PB 2019, L 170).

² Niet in bijlage I genoemde en geregeld voorkomende trekvogel zoals bedoeld in artikel 4.2 van de Vogelrichtlijn. Voor Natura 2000-gebieden relevant als broedvogel.

³ Het vigerende landelijke doel is niet zonder meer te vergelijken met het voorgestelde nieuwe landelijke doel. Bij het voorgestelde nieuwe landelijke doel is gebruik gemaakt van sinds 2006 beschikbaar gekomen nieuwe gegevens en informatie, correcties en voortschrijdend inzicht m.b.t. de in Nederland aanwezige vogelpopulaties (zie ook van Kleunen et al. 2017). Daarnaast zijn er verschillen in de systematiek om landelijke doelen te bepalen (ministerie van LNV 2006, Vogel et al. 2021).

⁴ Natura 2000-gebied waar RWS of een provincie voortouwnemer is. De rol van voortouwnemer is vooral die van eerst verantwoordelijke bij het opstellen van het beheerplan.

Tabel 1. Voorstel voor opgave (aantal paren) per regio (rijkswateren en provincies exclusief aandeel rijkswateren) van de populatie van de Snor als broedvogel voor 2050. De rijkswateren zijn gedefinieerd als het voortouwgebied van RWS. Tevens weergegeven zijn de huidige populatieomvang, het procentueel aandeel in de Nederlandse broedpopulatie en de korte termijntrend. De trend heeft betrekking op de provincies inclusief de rijkswateren. De verdeling van het huidige aantal paren over de regio's is als vertrekpunt gehanteerd voor de regionale opgaves. ? = onvoldoende gegevens beschikbaar voor trendanalyse, n.b. = niet bepaald.

Regio	Huidige populatie (2015-2020)	Landelijk aandeel regio (2015-2020)	Trend (2009-2020)	Voorstel regionale opgave 2050
Friesland	600	21%	?	740
Overijssel	600	21%	stabiel	740
rijkswateren	400	14%	n.b.	490
Noord-Holland	350	13%	matige toename	450
Flevoland	300	11%	?	380
Zuid-Holland	200	7%	matige toename	250
Groningen	100	4%	?	140
Utrecht	100	4%	?	140
Drenthe	50	2%	?	65
Zeeland	35	1%	?	35
Noord-Brabant	35	1%	?	35
Gelderland	30	1%	?	35
Limburg	<5	<1%	?	behoud eventuele broedlocaties
Landelijk	2.800	100%	matige toename	3.500

Prioritering

Gezien de lange-termijntrend die positief is en het feit dat binnen afzienbare tijd de doelstellingen gehaald zullen worden heeft de Snor een middelgrote prioriteit. Het groeitempo zal mede afhangen van de ontwikkelingen in de Sahelregio voor wat betreft neerslaghoeveelheid. Die waren de laatste decennia overwegend gunstig en dat heeft bijgedragen aan het herstel van de populatie. De verwachting is dat de hoeveelheid moeras de komende jaren in kwantiteit en kwaliteit zal toenemen, waarbij vooral in de regio's met het meeste moeras het areaal het meeste zal toenemen.

II. Inhoudelijke onderbouwing van de bouwsteen

1. Staat van Instandhouding (SvI)

De huidige SvI van de Snor als broedvogel wordt als ‘matig ongunstig’ beoordeeld:

Verspreidingsgebied	matig ongunstig
Populatie	matig ongunstig
Leefgebied	gunstig
Toekomstperspectief	gunstig
Staat van Instandhouding	matig ongunstig

Met een aantal dat 13% onder het gestelde doel zit is de soort, ondanks de positieve korte- en lange-termijntrend nog steeds in een ongunstige staat (tabel 2). Na een afname sinds de jaren vijftig van de vorige eeuw, met als dieptepunt de stand rond de eeuwwisseling is de soort recent duidelijk bezig met een comeback (figuur 1). De huidige aantallen bevinden zich echter nog onder de Gunstige Referentiewaarde (GRW) voor de populatie (zie soortspecifieke onderbouwing hieronder, generieke uitleg box 1, tabel 2), waardoor het aspect populatie als ‘matig ongunstig’ wordt beoordeeld. De matig ongunstige beoordeling geldt ook voor het aspect verspreidingsgebied. Grote delen van met name Zuidoost-Nederland en het oostelijke rivierengebied moeten het tegenwoordig doen zonder Snor als broedvogel (figuur 2) en daarmee is het areaal met 10-20% ingekrompen ten opzichte van de verspreiding in de zeventiger jaren. Het niet behalen van de stand had deels te maken met een tekort aan omvang en kwaliteit van leefgebied. Door natuurontwikkeling is er voor deze soort veel geschikt leefgebied in goede kwaliteit bijgekomen, wat eerdere afnames compenseert. Per saldo zijn omvang en kwaliteit leefgebied nu op orde, vandaar de score ‘gunstig’. Het toekomstperspectief is ook als ‘gunstig’ beoordeeld, gezien de nog steeds behoorlijk jaarlijkse toename waardoor in recente jaren de stand het doel benadert.

Nadere onderbouwing GRW⁵

De Snor was bij de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn in 1980 (Directive Value, DV) een regelmatige broedvogel in Nederland en is daarmee geen ‘nieuwkomer’. Ten tijde van de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn bevond de populatie zich op een ongunstig niveau. Voorafgaand hieraan, in de periode 1950-1980, was namelijk sprake van een langjarige afname van meer dan 0,5% per jaar. Daarom wordt gekeken naar een Ecologisch Gunstige Referentie (EGR). Voor de Snor wordt als EGR een schatting over de periode 1950-1979 aangehouden. Omdat er voor de Snor geen korte (relatief) stabiele periode te definiëren valt die als gunstige referentie kan dienen, is gekozen voor het gemiddelde over een langere periode zonder constante afname als EGR (zie box 1, Vogel *et al.* 2021). De GRW komt daarmee afgerond uit op 3.500 paren (gemiddelde periode 1950-1979), overeenkomstig de EGR.

Tabel 2. Informatie over de populatieomvang- en ontwikkelingen die betrokken is bij de beoordeling van de Staat van Instandhouding (SvI).

Aspecten kerngetallen SvI	Periode	Conclusie/output
Huidige populatieomvang	2015-2020	2.800 paren
Beoordeling korte termijntrend	2009-2020	matige toename (5,1% per jaar)
Beoordeling lange termijntrend	1990-2020	matige toename (1,7% per jaar)
Gunstige Referentiewaarde Populatie	EGR	3.500 paren

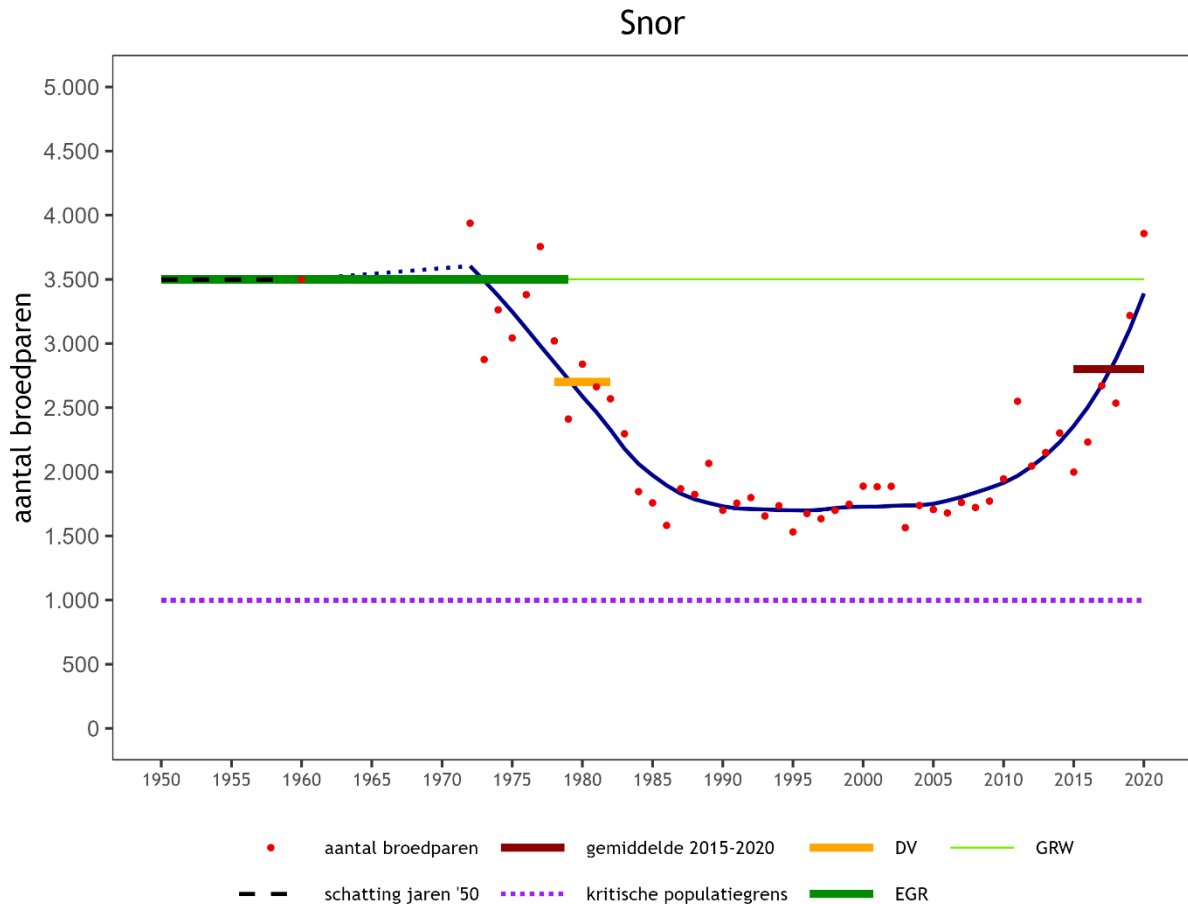
⁵ De te nemen stappen voor het bepalen van de GRW voor broedvogels worden in detail toegelicht in Vogel *et al.* (2021), waarbij het stroomschema in figuur 5.1 (bepaling GRW) en indien van toepassing figuur 5.2 (bepaling EGR) worden gevolgd. Zie ook de generieke uitleg in box 1 van deze bouwsteen.

Box 1. Wat is de GRW en hoe wordt die bepaald voor broedvogels?

Bij de methodiek voor het bepalen van de SvI (Vogel *et al.* 2021) is het voor de beoordeling van het aspect populatie nodig om de actuele populatieomvang te vergelijken met een Gunstige Referentiewaarde (GRW, ofwel *Favourable Reference Value* (FRV)). De GRW schetst de populatieomvang in een ecologische toestand van een populatie die gunstig is en is een objectieve, wetenschappelijk onderbouwde waarde. Bij de bepaling worden alleen ornithologisch-ecologische aspecten betrokken. De GRW voor de populatiegrootte is geen doel op zich maar wel een belangrijke pijler voor de bepaling van de vitaliteit van de populatie. Voor een gunstige SvI moeten echter ook andere aspecten (verspreidingsgebied, leefgebied en toekomstperspectief) op orde zijn. Bij het bepalen van de GRW voor de populatie worden voor broedvogels de hierna beschreven uitgangspunten gehanteerd.

- De Vogelrichtlijn bepaalt dat het niveau van de populatie ten tijde van de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn (1980), de *Directive Value* (DV), behouden moet blijven. Daarom wordt eerst bezien of de populatieomvang zich toen op een gunstig niveau bevond. Om te voorkomen dat de DV sterk wordt beïnvloed door piek- of daljaren wordt een gemiddelde over 5 jaar aangehouden: de periode 1978-1982. Als de populatie zich in die periode op een gunstig niveau bevond, is de GRW gelijk aan de DV.
- De DV was aantoonbaar ongunstig als er rond 1980 sprake was van een langjarige consistente doorzettende afname, de soort als ‘*depleted*’ werd beschouwd (sterk afgenomen voor 1980 en nog niet hersteld), de soort op de Rode Lijst van 1984 stond en/of de populatie kleiner was dan de kritische populatiegrens (zie uitleg laatste bullet). In die gevallen wordt gekeken naar een *Ecologisch Gunstige Referentie* (EGR). De EGR weerspiegelt de populatieomvang in een periode binnen de tijdsperiode 1950-heden waarin de ecologische omstandigheden voor de soort relatief gunstig waren (zie bullets hierna).
- Bij nogal wat soorten is sprake van een continue afname voorafgaand aan de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn (periode 1950-1980) en rond 1980 nog geen sprake van herstel. In die gevallen wordt als EGR een schatting over 1950-1959 aangehouden. De GRW is dan bepaald op 90% van die geschatte populatieomvang, om rekening te houden met de onzekerheden in de gegevens in deze periode.
- In de andere gevallen waarbij de DV als ongunstig wordt beschouwd wordt voor het bepalen van de EGR gekeken naar de lange termijn van 30 jaar vóór 1980, en de periode daarna, dus de tijdsperiode 1950-2020. Binnen deze periode wordt gezocht naar een periode van minimaal 10 jaar waarin de soort zich op een (relatief) stabiel en gunstig niveau bevond. Als er geen voldoende stabiele periode wordt gevonden, wordt gekeken of er een langdurige periode (30 jaar) zonder afname was. Indien ontwikkelingen in de EGR-periode passen in de natuurlijke populatieschommelingen (bijv. sterfte in strenge winters gevolgd door herstel) dan kan, ondanks deze fluctuaties, nog steeds gesproken worden van een stabiele periode. Wanneer de DV ongunstig was en de EGR te bepalen is, dan is de GRW gelijk aan de EGR.
- Wanneer de GRW wordt gebaseerd op een EGR die in een periode voor 1980 valt en onomkeerbare ontwikkelingen vóór de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn het leefgebied van een soort hebben verkleind, dan is de GRW naar beneden bijgesteld. Daarvan is sprake bij soorten van het boerenland; tussen 1950 en 1980 is 16% geschikt broedgebied verdwenen door bebouwing (inclusief infrastructuur).
- In sommige gevallen zijn zowel de EGR als de DV niet goed bruikbaar als GRW, bijvoorbeeld als de populatie zich in 1980 in een dalperiode bevond en er geen EGR te bepalen is, of omdat een soort zich recent gevestigd heeft. In het geval van recente (her)vestiging wordt het gemiddelde over de periode 2015-2020 genomen als GRW. Bij soorten met een ongunstig populatieniveau rond 1980 waarvoor de EGR niet te bepalen is, is teruggevallen op een kritische populatiegrens. Dit is een waarde waaronder de soort niet meer levensvatbaar in Nederland kan voortbestaan en dus de kans op verdwijnen zeer hoog is. Vanwege de onzekerheden rondom deze norm wordt deze zeer terughoudend toegepast.

Voor een nadere uitleg wordt verwezen naar Vogel *et al.* (2021).

Figuur 1. Overzicht van de waarden waarmee de 'Gunstige Referentiewaarde' (GRW) voor de populatie van de Snor als broedvogel is bepaald. Weergegeven is het globale populatieverloop op basis van aantallen broedparen (rode punten). Voor periodes met jaarlijkse schattingen (enkele missende jaren uitgezonderd) is het populatieverloop weergegeven als een solide donkerblauwe lijn. In periodes waar geen jaarlijkse schattingen beschikbaar zijn, zijn de jaren met een bekende populatieomvang verbonden met een stippellijn. Periodiek vastgestelde populatiegroottes tijdens de jaren '50 worden weergegeven met een horizontaal gestreepte zwarte lijn die aangeeft welke periode de schatting beslaat (in de regel 1950-1959). Relevante waarden zijn aangeduid met gekleurde horizontale balkjes: Directive Value (DV, 1978-1982, oranje), Ecologisch Gunstige Referentie (EGR, donkergroen), populatieomvang in de periode 2015-2020 (donkerrood) en kritische populatiegrens (paarse stippellijn). De GRW zelf is weergegeven als lichtgroene horizontale lijn. Voor een verdere toelichting over de methodiek wordt verwezen naar box 1 en Vogel et al. (2021).

2. Landelijke opgave bij een gunstige Staat van Instandhouding (GSvI)

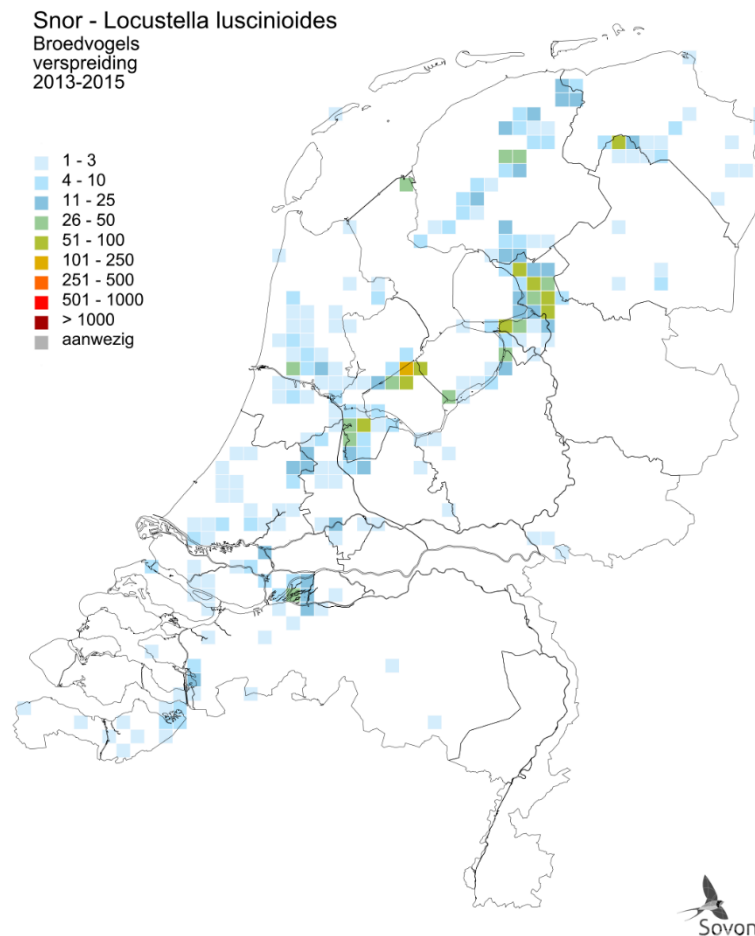
De populatieomvang overeenkomstig de GSvI bedraagt 3.500 broedparen. Afgezet tegen het huidige aantal (2.800 paren; 2015-2020) betekent dit een (voortgaande) herstelopgave van 25%. Dit is zeker realistisch gezien het feit dat de soort sinds de eeuwwisseling voortdurend toeneemt.

III. Haalbaarheid

1. Beoordeling landelijke opgave

De stand van de Snor was tot medio jaren zeventig van de vorige eeuw vrij stabiel. Daarna trad een sterke daling is, waarschijnlijk een combinatie van de droogte in de Sahel en een verminderde omvang en kwaliteit van de grotere moerassen. Vergelijkbare trends zien we ook bij andere kritische moerasvogels. Desondanks was de stand bij de inwerktrading van de Vogelrichtlijn naar schatting 2.500-3.000 broedparen (figuur 1). De afname hield aan tot eind jaren negentig, waarbij de stand gedurende lange tijd fluctueerde rond de 1.500 paren. Daarna trad een fors herstel op dat tot op de dag van vandaag aanhoudt. Voor wat betreft verspreiding bezette de Snor begin jaren zeventig alle grotere moerasgebieden

en kwam de soort ook voor in het minder moerasachtige oosten en zuiden van het land. Zo kwam de Snor toen op grote schaal voor in Peelgebieden en vennen in Zuidoost Brabant (Beemster 2018).

Figuur 2. Broedverspreiding van de Snor in 2013-2015. Weergegeven is het aantal broedparen per atlasblok (5x5 km) (Sovon 2022).

2. Knelpunten en maatregelen

Knelpunten

In tabel 3 zijn de belangrijkste knelpunten genoemd, het water- en maaibeheer van rietlanden heeft de grootste invloed op de Snor binnen ons land. Tevens zijn de overwinteringsomstandigheden (neerslag) in de Sahel van groot belang. Deze werken via een lagere overleving in droge jaren door op de stand hier in Nederland.

Tabel 3. Drukfactoren die een GSvl van de Snor als broedvogel in de weg staan. De sterkte van het negatieve effect (impact) is uitgedrukt in hoog (H), matig (M) en laag (L). Tevens is beoordeeld in hoeverre het knelpunt (op termijn) oplosbaar is.

Subcode	Drukfactor	Impact?	Oplosbaar?	Grote regionale verschillen?
FA1	Vermesting (bodem, water), incl. N-depositie (NOx en NH3)	M	deels	ja
FA11	Klimaat en zeespiegelstijging	L/?	deels	nee
FA3	Verontreiniging (lucht, bodem, water), pesticiden	L/?	ja	nee
FA8	Dynamiek grondwater (fluctuaties, kwel)	H	ja	ja
FB2	Natuurlijke begrazing	H	ja	ja
FB5	Spontane ontwikkeling (successie)	H	ja	ja

Subcode	Drukfactor	Impact?	Oplosbaar?	Grote regionale verschillen?
FT1	Natuur- en landschapsbeheer (beheermaatregelen)	H	ja	ja
XX	Drukfactoren in het buitenland	H	nee	nee

- *Vermesting*: eutrofiëring van het oppervlaktewater door fosfor dan wel stikstof kan voor het belangrijkste habitat van de Snor, rietmoeras, leiden tot een overmaat aan voedingsstoffen in het water. Hierdoor kan er een laag zuurstofgehalte ontstaan in bodem hetgeen leidt tot groeiremming en slappere stengels.
- *Klimaat*: er zijn geen aanwijzingen dat de Snor sterk reageert of zou moeten reageren op klimaatverandering of indirect daaraan verbonden veranderingen in Nederland (maar zie drukfactoren in buitenland).
- *Verontreiniging door pesticiden*: in grote delen van het land zijn in het oppervlaktewater gehalten van landbouwpesticiden gevonden (gewasbestrijdingsmiddelen uit de groep van de neonicotinoïden) die ver boven de norm zitten (Hallmann *et al.* 2014). Insectenetende vogels die afhankelijk zijn van macrofauna of insecten die larvale stadia hebben in het water zouden daardoor te maken kunnen krijgen met gebrek aan voedsel. Het is onduidelijk of dit het geval is bij de Snor.
- *Dynamiek grondwater*: geschikt habitat voor de Snor zijn rietvelden die bijna voortdurend in water staan. Dit geldt in het bijzonder voor moerasvegetaties waarin het peil als gevolg van neerslag of inundatie in het winterhalfjaar stijgt en als gevolg van verdamping in de loop van het voorjaar en de zomer uitzakt (van der Hut *et al.* 2008). In de Oostvaardersplassen bleek een waterdiepte in de moerasvegetatie tot 30 cm optimaal (Beemster *et al.* 2002). Op veel plekken is er een onnatuurlijk peilbeheer waardoor de oppervlakte aan geschikt nat rietland beperkend is.
- *Natuurlijke begrazing*: lokaal is afname opgetreden door vraat van Grauwe Ganzen en toenemende betreding door edelherten (Oostvaardersplassen; Beemster *et al.* 2012).
- *Successie*: mede door verdroging treedt in veel rietmoeras een versnelde successie op waardoor geschikte rietvelden snel verdwijnen (Keller *et al.* 2020).
- *Natuur- en landschapsbeheer*: in veel moerasgebieden wordt geen optimaal beheer uitgevoerd voor het handhaven en uitbreiden van rietmoeras voor de Snor. Ofwel er wordt jaarlijks gemaaid, ofwel er wordt niet gemaaid met als gevolg dat veel rietvelden in een suboptimale staat verkeren (Keller *et al.* 2020). Het ongewenste maaibeheer kan te maken hebben met conflicterende eisen t.a.v. andere soorten (o.a. flora).
- *Drukfactoren in het buitenland*: de Snor is voor de overleving gedurende het winterseizoen afhankelijk van voldoende neerslag in de Sahel-landen waar de belangrijkste overwinteringsgebieden zijn gelegen (Zwarts *et al.* 2009).

Beheer en herstel-/verbetermaatregelen

- Via een cyclisch maaibeheer waarbij een groot deel van de rietvegetatie een leeftijd heeft tussen de drie en tien jaar kan een zo groot mogelijk oppervlak aan optimaal riet voor deze soort worden gecreëerd (van der Hut 2003). Hierdoor wordt ook natuurlijke successie tegen gegaan.
- Met een meer natuurlijk peilbeheer of het verhogen van het peil in het voorjaar, kan ervoor worden gezorgd dat gedurende het voortplantingseizoen rietvelden aanwezig zijn met water op het maaiveld.
- De Snor profiteert snel van de aanleg van nieuwe (water)rietvelden. Dat gebeurt al op enige schaal in het kader van natuurontwikkelingsprojecten. Na een jaar of drie zijn deze rietvelden geschikt als broedhabitat voor de Snor (van der Hut *et al.* 2008).

Regionale verschillen

Regionale verschillen uit zich, door bijvoorbeeld verschil in fysio-geografische omstandigheden, in moerasgebieden met een verschillend karakter. Meer dan regionaal, uit zich dat in gebiedsspecifieke eisen aan waterbeheer en rietbeheer om zodoende tot een optimaal habitatbeheer te komen voor de Snor. De laagveen- en zeekleimoerassen lijken in Nederland de hoogste dichtheden te halen. Maar in het verleden kwam de Snor ook in de Peelmoerassen voor, rietlanden op zand en in meer dynamische moerasgebieden in het rivierengebied, zij het in lagere dichtheden.

Relevante ontwikkelingen op het vlak van beleid en beheer

- In het kader van de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) zijn er mogelijkheden voor oeverherstel langs het IJsselmeer en andere grote wateren. Plaatselijk kan dit leiden tot aanleg, herstel van geschikt leefgebied voor de Snor.
- In het kader van Ruimte voor de Rivier, later het programma Nadere Uitwerking Rivierengebied (NURG), bestaan behoorlijk wat plannen en zijn ook deels al uitgevoerd voor natuurontwikkeling met daarbij potentie voor moerasontwikkeling. Die zullen op termijn mogelijk leiden tot geschikt habitat voor de Snor. Daarnaast zijn in het kader van natuurontwikkeling op voormalige landbouwgronden geschikte moerasgebieden ontstaan zoals de Onlanden.

Ontwikkelingen op biogeografische schaal

Er is geen informatie over de Europese populatietrend (BirdLife International 2021). Wel wordt de stand van de Snor als onbedreigd beoordeeld. De Europese atlas geeft echter wel een duidelijke verschuiving weer. De soort neemt sterk af in het westelijk deel van zijn areaal (Frankrijk, België) en is ook veel delen van het mediterrane gebied verdwenen. Daarentegen neemt de soort toe in het noordoostelijk deel van zijn areaal (Baltische Staten) en het areaal breidt uit naar het noorden (Finland). Dit is overeenkomstig de verwachtingen van de klimaatatlas. In onze contreien (Nederland, Duitsland, Polen) lijkt de verspreiding stabiel (Keller *et al.* 2020).

Kennisleemtes

Er zijn geen zware kennisleemtes die het trekken van conclusies ten aanzien van de opgaves bemoeilijken.

Beoordeling haalbaarheid populatieomvang in 2050

Met een gemiddelde populatieomvang in de periode 2015-2020 van 2.800 broedparen bevindt de populatie van de Snor zich onder het gunstige niveau van 3.500 paren. Gezien de matige toename op de korte termijn en het gunstige toekomstperspectief wordt de GSvI met 3.500 broedparen haalbaar geacht voor 2050. Bij een voortzetting van de korte termijntrend zal de populatie zich binnen enkele jaren in een gunstige SvI bevinden. Het sterke herstel van de Snor is deels terug te voeren op natuurontwikkeling en hydrologisch herstelbeheer in bestaande moerassen. De precieze bijdrage van deze maatregelen is onduidelijk omdat ook gunstiger omstandigheden in de overwinteringsgebieden een rol spelen. Maatregelenpakketten in moerasgebieden (waaronder PAGW) zullen naar verwachting leiden tot een verder populatieherstel. De Snor is een kortlevende soort waarvoor natuurlijke groeicijfers van 5-10% per jaar als uitgangspunt kunnen dienen. Omdat de populatieomvang ook wordt beïnvloed door ontwikkelingen in de doortrek- en overwinteringsgebieden ligt het voor de hand om uit te gaan van een groeicijfer aan de onderkant van de bandbreedte (5%, Vogel *et al.* 2024). De inschatting is dat met een herstel van deze orde van grootte de gunstige staat al ruim voor 2050 bereikt kan worden.

3. Advies landelijk doel

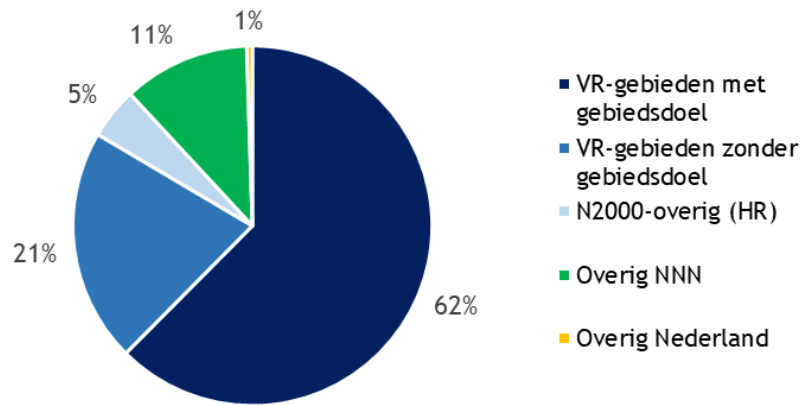
Het advies is om het landelijke doel voor 2050 op 3.500 paren te stellen, overeenkomstig de omvang waarbij de soort duurzaam in het leefgebied kan voortbestaan.

IV. Regionale opgave

1. Actueel voorkomen

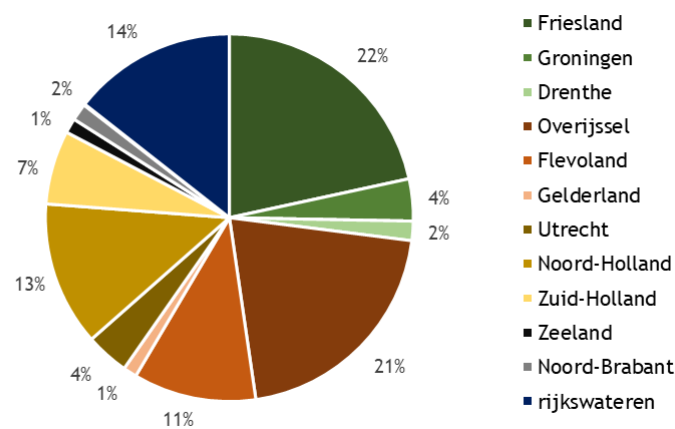
Vogelrichtlijngebieden met een aanwijzing voor de Snor vormen de hoofdmoot van de huidige locaties voor de soort (figuur 3). Samen met andere Vogelrichtlijngebieden herbergen ze ca. 85% van de totale populatie.

Figuur 3. Aanwezigheid in de afgelopen zes jaar (2015-2020) in onder de Vogelrichtlijn aangewezen Natura 2000-gebieden met een instandhoudingsdoel voor de Snor als broedvogel, de overige vogelrichtlijngebieden, overige Natura 2000-gebieden (habitatrictlijngebieden), overig Natuurnetwerk Nederland (NNN) en overig Nederland (buiten N2000/NNN).

In figuur 4 wordt de verdeling gepresenteerd over de provincies en de rijkswateren. Het provincie-aandeel is exclusief rijkswateren, de aantallen in het rivierengebied worden wel aan de provincies toegekend. Voor deze indeling is gekozen omdat provincies en RWS (rijkswateren) de voortouwnemers voor de beheerplannen zijn. De provincies Friesland, Overijssel, Noord-Holland, Flevoland samen met de rijkswateren herbergen zo'n driekwart van het totaal aan broedparen. Alleen in de provincie Limburg ontbreekt de soort nagenoeg. Informatie over de trend per regio ontbreekt grotendeels. De weinige provincies waarvoor een trend is te bepalen zijn ofwel stabiel (Overijssel) of laten een toename zien (Noord-en Zuid-Holland).

Figuur 4. Aanwezigheid van de Snor als broedvogel in de afgelopen zes jaar (2015-2020) per provincie (exclusief rijkswateren) en in de rijkswateren. De rijkswateren zijn gedefinieerd als het voortouwgebied van RWS.

De belangrijkste gebieden zijn de Oostvaardersplassen, De Wieden, het Leekstermeergebied en Zwarte Meer met 100 broedparen of meer (tabel 4). Daaronder komt een groot aantal gebieden met tussen de 50 en 100 broedparen. In het merendeel van de gebieden wordt het instandhoudingsdoel voor de soort gehaald, opmerkelijk is wel dat dit niet geldt voor de twee belangrijkste gebieden Oostvaardersplassen en De Wieden.

Tabel 4. De belangrijkste broedgebieden van de Snor in de periode 2015-2020 alsmede overige Natura 2000-gebieden met een instandhoudingsdoel (IHD) voor deze soort. Het procentueel aandeel in de Nederlandse broedpopulatie is indicatief weergegeven. VR = (mede) onder de Vogelrichtlijn aangewezen als Natura 2000-gebied, VR* = VR-gebied met een instandhoudingsdoel voor de Snor als broedvogel, HR = in het kader van de Habitatrichtlijn aangewezen als Natura 2000-gebied (indien >5%), rw = rijkswateren (voortouwnemer RWS), IHD = huidig instandhoudingsdoel, - = geen IHD, ? = geen schatting mogelijk.

Gebied	Status	Regio	Aantal (paren)	Aandeel in NL	IHD (paren)
Oostvaardersplassen	VR*	Fl	430	16%	680
De Wieden	VR*/HR	Ov	276	10%	300
Leekstermeergebied	VR	Dr	126	5%	-
Zwarte Meer	VR*/HR	rw	97	4%	50
Alde Feanen	VR*/HR	Fr	80	3%	40
Weerribben	VR*/HR	Ov	70	3%	100
Naardermeer	VR*/HR	NH	69	3%	30
Biesbosch	VR*/HR	NB	67	2%	130
Deelen	VR	Fr	67	2%	-
Lauwersmeer	VR*	Gr	49	2%	25
IJsselmeer	VR*/HR	rw	50	2%	40
Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	VR*/HR	ZH	32	<1%	25
Boezems Kinderdijk	VR*	ZH	19	<1%	9
Ilperveld, Varkenland, Oostzanerveld & Twiske	VR*/HR	NH	?	?	50
Oostelijke Vechtplassen	VR*/HR	NH	?	?	150

2. Advies voor regionale opgave voor 2050

Het voorgestelde landelijke doel voor 2050 vormt het uitgangspunt voor de regionale opgaves. Omdat er een aanvullende landelijke opgave is (landelijk doel in 2050 bedraagt 3.500 broedparen, terwijl de actuele landelijke populatie ca. 2.800 paren bedraagt), is er ook een regionale opgave (tabel 5). De opgave wordt verdeeld naar rato van het aandeel van de regio in de landelijke populatie, tenzij er redenen zijn om daar gemotiveerd van af te wijken. Dat kan door verschillen in regionale trends (makkelijker te realiseren in regio's waar de soort het beter doet), verschil in areaal potentieel leefgebied en/of de nabijheid van bronpopulaties voor herstel. Bij de Snor is er voor gekozen om de groei vooral te realiseren in de regio's met de hoogste aantallen (>100 broedparen).

Tabel 5. Voorstel voor opgave (aantal paren) per regio (rijkswateren en provincies exclusief aandeel rijkswateren) van de populatie van de Snor als broedvogel voor 2050. De rijkswateren zijn gedefinieerd als het voortouwgebied van RWS. Tevens weergegeven zijn de huidige populatieomvang, het procentueel aandeel in de Nederlandse broedpopulatie en de korte termijntrend. De trend heeft betrekking op de provincies inclusief de rijkswateren. De verdeling van het huidige aantal paren over de regio's is als vertrekpunt gehanteerd voor de regionale opgaves. ? = onvoldoende gegevens beschikbaar voor trendanalyse, n.b. = niet bepaald.

Regio	Huidige populatie (2015-2020)	Landelijk aandeel regio (2015-2020)	Trend (2009-2020)	Voorstel regionale opgave 2050
Friesland	600	21%	?	740
Overijssel	600	21%	stabiel	740
rijkswateren	400	14%	n.b.	490
Noord-Holland	350	13%	matige toename	450
Flevoland	300	11%	?	380
Zuid-Holland	200	7%	matige toename	250
Groningen	100	4%	?	140
Utrecht	100	4%	?	140
Drenthe	50	2%	?	65
Zeeland	35	1%	?	35
Noord-Brabant	35	1%	?	35
Gelderland	30	1%	?	35
Limburg	<5	<1%	?	behoud eventuele broedlocaties
Landelijk	2.800	100%	matige toename	3.500

V. Prioritering

De Snor heeft een matig ongunstige SvI. Echter gezien de huidige toename van de populatie en de relatief geringe afstand tussen huidige populatie (2015-2020) het voorgestelde landelijke doel valt te verwachten dat binnen enkele decennia het landelijke doel wordt gehaald waarmee de soort in een GSvI komt. Er zijn enkele onzekerheden zoals de klimatologische situatie in de Afrikaanse overwinteringsgebieden. Die laat recent na grote droogtes in de periode 1960-1990 een duidelijk verbetering zien, maar een betrouwbare toekomstverwachting valt moeilijk te geven. Ook baart zorgen dat de soort ten zuiden van ons het heel slecht doet (Frankrijk). Dit zou kunnen duiden op zich ontwikkelende klimatologische effecten. Nader onderzoek hieraan is gewenst. Andere belangrijke kennishiaten liggen bij de onduidelijkheid over de effecten van pesticiden. De mogelijke herstelmaatregelen ten aanzien van aanleg en beheer van rietmoeras zijn duidelijk en bewezen effectief. Er zijn daarbij wel mogelijke potentiële conflicten met het beheer voor andere soorten, zoals flora (jaarlijks maaien). Onduidelijk is of dit ook geldt ten aanzien van landelijke doelen of gebiedsdoelen met habitattypen en/of andere soorten. Vooralsnog is er echter geen aanleiding om via prioritering in enige vorm bij te sturen.

Literatuur

- BIRDLIFE INTERNATIONAL. 2021. European Red List of Birds. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- BEEMSTER N., ALTENBURG W., PLATTEEUW M. & DE RODER F. 2002. Het regenmodel in de Oostvaardersplassen: voldoende dynamiek in waterpeil voor een diverse en stabiele broedvogelbevolking? A&W-rapport 341, Veenwouden / RIZA Werkdocument 2002.077X, Rijksinstituut voor Integraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling, Lelystad.
- BEEMSTER N., DE RODER F.E., HOEKEMA F. & VAN DER HUT R.M.G. 2012. Broedvogels in de moeraszone van de Oostvaardersplassen in 2005-2011 met een overzicht van langjarige ontwikkelingen. A&Wrapport 1702. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Veenwouden.
- BEEMSTER N. 2018. Snor *Locustella luscinioides*. Pp. 464-465 in: Sovon Vogelonderzoek Nederland. 2018. Vogelatlas van Nederland. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
- HALLMANN C.A., FOPPEN R.P.B., VAN TURNHOUT C.A.M., DE KROON H. & JONGEJANS E. 2014. Declines in insectivorous birds are associated with high neonicotinoid concentrations. *Nature* 511:341-343.
- VAN DER HUT R. 2003. Terreinkeus van porseleinhoen, snor en baardman in Nederlandse moerasgebieden. Rapport nr. 02-157. Bureau Waardenburg bv, Culemborg.
- VAN DER HUT R.M.G., FOPPEN R., BEEMSTER N., ROODBERGEN M. & DEUZEMAN S. 2008. Ruimte voor riet en moerasvogels in de noordelijke randmeren. Sturende factoren en beheermaatregelen voor kwalificerende moerasvogels. A&W-rapport 1108. Altenburg & Wymenga, Veenwouden.
- KELLER V., HERRANDO S., VOŘÍŠEK P., FRANCH M., KIPSON M., MILANESI P., MARTÍ D., ANTON M., KLVAŇOVÁ A., KALYAKIN M. V., BAUER H.-G. & FOPPEN R. P. B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. European Bird Census Council & Lynx Edicions, Barcelona.
- VAN KLEUNEN A., VAN ROOMEN M., JANSSEN J.A.M., KUITERS A.T., VAN WINDEN E., BOELE A., SCHMIDT A.M. & VAN VREESWIJK T. 2017. Advies over correcties en bijstellingen van Natura 2000-doelen; Achtergronddocument bij het rapport Advies over de Natura 2000 doelensystematiek en Natura 2000-doelen. Rapport 2779C. Sovon-rapport 2016/27. Wageningen Environmental Research, Wageningen.
- MINISTERIE VAN LNV. 2006. Natura 2000 doelendocument. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.
- VOGEL R., FOPPEN R, VAN DEN BREMER L., VAN TURNHOUT C.A.M & VAN ROOMEN M. 2021. Methodiek voor de bepaling van de staat van instandhouding van vogels. Sovon-rapport 2021/26. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- VOGEL R., FOPPEN R. & VAN DEN BREMER L. 2024. Inschatting van het haalbare populatieherstel in 2023-2050 van vogelsoorten met een ongunstige staat van instandhouding. Sovon-rapport 2024/49. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- ZWARTS L., BIJLSMA R.G., VAN DER KAMP J. & WYMENGA E. 2009. Living on the edge: Wetlands and birds in a changing Sahel. KNNV publishing, Zeist.

Geraadpleegde websites

SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2022. Snor. <https://stats.sovon.nl/stats/soort/12380>.
Geraadpleegd op 18/02/2022.